

studies occupy a prominent place among other onomastic studios. They are represented by dissertations, monographs, dictionaries, articles and other publications. The best-westernized parts of the region (Bukovina, Transcarpathia, Lviv region, Podillya, Carpathian region and Ternopil region) are better, but the microtoponymy of the Northern Khmelnytsky Region has not been investigated yet as the object of monographic study, which has determined the choice of the theme of our research.

Key words: *proper name of small geographical object, the history of name analysis, microtoponym, microtoponymy.*

УДК 811.111-26

Орловська О. В.,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
практики іноземної мови та методики викладання
Хмельницького національного університету*
E-mail: Orlovsky5@ukr.net

Комочкова О. О.,
*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
практики іноземної мови та методики викладання
Хмельницького національного університету*
E-mail: olga1807komochkova@gmail.com

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ТА РОЗРЯДИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТАМИ- СОМАТИЗМАМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті досліджено лексико-семантичні групи та розряди фразеологічних одиниць із компонентами-соматизмами в сучасній англійській мові. У результаті дослідження визначено основні лексико-семантичні групи із соматизмами; схарактеризовано основні розряди фразеологічних одиниць із компонентами-соматизмами та проаналізовано частотність вживання фразеологічних одиниць з різними компонентами-соматизмами.

Ключові слова: *фразеологічні одиниці, розряди фразеологічних одиниць, компоненти-соматизми, лексико-семантичні групи.*

Фразеологізми відіграють особливу роль у створенні мовної картини світу, оскільки природа значення фразеологізмів тісно пов'язана з фоновими знаннями носія мови, з культурно-історичними традиціями народу. Чільне місце у фразеологічному мовному фонді посідають фразеологічні одиниці із соматичним компонентом, тобто компонентом для позначення частин тіла людини. Дослідження соматичної лексики спрямоване, насамперед, на виявлення тематичних груп, які поповнюються за рахунок семантичної і формальної видозміни соматизмів, встановлення тих процесів, які відбуваються при словотворенні на їхній основі. Актуальність наукового пошуку в царині соматичних фразеологізмів пояснюється їх широкою вживаністю в мовленні, що, у свою чергу, зумовлено притаманністю людини переносити знання про саму себе на навколишню дійсність, то ж через соматизми проходить процес пізнання довкілля. Однак повної картини як щодо ідеографічних сфер лексики, так і стосовно інтенсивності творення на основі соматизмів нових значень досі не встановлено.

Проблему структурно-семантичних та функціонально-стилістичних особливостей англійських фразеологізмів із компонентами-соматизмами досліджували Ю. Апресян, В. Виноградов, В. Гак, В. Єлісеєва, В. Маслова, Г. Пермяков, В. Постовалова, А. Реформаторський, Ю. Солодуб, В. Телія та інші науковці.

Мета роботи – дослідити лексико-семантичні групи та розряди фразеологічних одиниць із компонентами-соматизмами в сучасній англійській мові. Для реалізації поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: виокремити основні лексико-семантичні групи із соматизмами; схарактеризувати основні розряди фразеологічних одиниць із компонентами-соматизмами; проаналізувати частотність вживання фразеологічних одиниць з різними компонентами-соматизмами.

У багатьох систематизація соматизмів і розподілах їх на групи та розряди важливу роль відіграє типологія органів людського тіла, залежно від якої класифікуються й лексеми, що їх позначають.

Частини людського тіла можна по-різному класифікувати за різними ознаками: наприклад, є органи, які приймають інформацію ззовні – це очі, вуха, ніс. І навпаки, в цьому не беруть участь живіт, плечі та ноги. Язик – частина тіла, що відповідає за передачу інформації.

Доволі часто соматизми використовуються, щоб передати міміку героїв, тобто зміну виразу обличчя. Як відомо, міміка посідає значне місце у процесі комунікації як додатковий засіб вираження і сприймання емоційного стану людей, оскільки вона невіддільна від усього складу думок, дій, почуттів людини і є органічним виявом її внутрішнього життя [5, с. 38]. З точки зору семантики можна виокремити два основні семантичні типи жестів: комунікативні та симптоматичні [3, с. 33]. До першої належать жести, що передають інформацію, яку навмисне адресант передає адресату, наприклад: *Their host swept an arm across the luxurious salon* [5, с. 123]. – Хазяїн широким жестом руки запросив у розкішну вітальню. До другого типу можна віднести жести, що свідчать про емоційний стан людини, наприклад: *The captain was mid-sentence when his jaw stopped moving and his eyes bulged* [5, с. 39]. – Капітан не договорив, у нього відвисла щелепа, й він дивився, витріщивши очі.

За семантичними ознаками виділяють десять лексико-семантичних груп соматизмів: характер, фізичний стан, відчуття-стан, відчуття-відношення, якісна характеристика людини, розумова діяльність, портрет, дії і вчинки людини, соціальне положення, ступінь віддаленості від об'єкту [2, с. 63]. Виділені лексико-семантичні групи дозволяють диференціювати як загальні риси, властиві всьому мовному колективу, так і специфічні особливості фразеологізмів-соматизмів у різних мовах.

У дисертації А. Кочеваткіна, присвяченій лінгво-географічному аналізу соматичної лексики у діалектах ерзянської мови, вся соматична лексика, залежно від характеру об'єкту номінації, розділена таким чином:

I. Сомонімічна лексика. Сомонімія є найбільшим розділом соматичної лексики багатьох мов. Вона служить для позначення частин і ділянок людського тіла. Вся сукупність сомонімічної лексики, залежно від належності до відповідної сфери об'єктів, що позначаються, розподіляється таким чином: 1) назви, що є загальносистемними позначеннями: лексеми, що позначають тіло людини; 2) назви голови і її частин; 3) назви шиї і тулуба людини; 4) назви верхніх кінцівок; 5) назви нижніх кінцівок.

II. Остеонімічна лексика. Остеонімічна лексика служить для номінації кісток людського тіла і їх з'єднань. Залежно від належності до відповідної сфери об'єктів, що позначаються, її можна розподілити таким чином: 1) назви кісткової системи людського організму в цілому; 2) назви кісток голови; 3) назви кісток тулуба; 4) назви кісток верхніх кінцівок; 5) назви кісток нижніх кінцівок.

III. Спланхнонімічна лексика. Спланхнонімічна лексика служить для найменування внутрішніх органів людського організму. Вся сукупність спланхнонімічної лексики, залежно від належності до відповідної сфери об'єктів, що позначаються, розподіляється так: 1) назви внутрішніх органів у цілому; 2) назви травних органів; 3) назви дихальних органів; 4) назви сечостатевого органів.

IV. Ангіонімічна лексика. Ангіонімічна лексика служить для найменування кровоносної системи людського організму. Ця лексико-тематична група складає найменшу частину в системі соматичної лексики багатьох мов.

V. Сенсонімічна лексика. Сенсонімічна лексика служить для позначення органів чуття людського організму. Разом з ангіонімічною сенсонімічна лексика складає одну з нечисленних

груп у системі мов і, залежно від належності до відповідної денотативної сфери об'єктів, що позначаються, розподіляється таким чином: 1) назви органів зору; 2) назви органів слуху; 3) назви органів нюху і органів смаку; 4) назви органів дотику.

VI. Лексика, що позначає хвороби, недуги і прояви людського організму: 1) назви хвороб людини; 2) назви проявів людського організму.

Таким чином, соматична лексика є цілісною системою, яка має постійну кількість об'єктів номінації та конкретний склад лексичних одиниць, призначених для їх позначення. Якщо перший показник не залежить від своєї мовної належності і може повністю збігатися в різних мовах, то другий знаходиться у прямій залежності від індивідуальних особливостей конкретної мови і розрізняється як у кількісному, так і в якісному відношеннях.

Ю. Апресян виділяє сім систем, функціонування яких відбувається за участю якого-небудь органу або органів: сприйняття (органи тіла «сприймати»); фізіологія (тіло в цілому, «відчувати»); моторика (частини тіла, «робити»); бажання (воля, «хотіти»); інтелект (розум, «думати про»); емоції (душа, «відчувати»); мова (мова, «говорити») [1, с. 5].

Автор відзначає специфіку взаємодії вказаних систем, яка виявляється в тому, що: а) вони утворюють послідовність систем, що ускладнюється (від сприйняття до мови); б) найскладнішою системою є емоції, оскільки будь-яке душевне переживання активує всі інші системи людини; в) один і той самий орган може обслуговувати низку систем.

Н. Лугова включає групу соматизмів до складу лексико-семантичної групи, що описує людину. Разом із соматизмами в цю групу вона відносить нервову та серцево-судинну системи людини, речовини людського організму, рослинність на тілі людини, розумово-психічне і духовне життя людини та антропоніми [4, с. 11].

На думку деяких вчених, соматизми належать до концепту Я-фізичне, яке складається з таких компонентів: 1) організм людини; 2) фізичне сприйняття; 3) здоров'я, самопочуття; 4) фізичні можливості і стани людини: 4.1) фізичні можливості; 4.2) стани; 5) зовнішній вигляд людини; 6) фази людського життя; 7) потреби, звички; 8) рухи, положення тіла.

Ядро соматичної лексики включає три розряди назв:

1) загальні позначення тіла / частин людського тіла і назви, пов'язані зі специфікою чоловічого і жіночого тіл;

2) позначення внутрішніх органів, які забезпечують життєздатність і життєдіяльність людського організму;

3) позначення матерії (субстанції) тіла та органів людини.

У широковідомій класифікації понять, розробленою вченими В. фон Вартбургом та Р. Халлігом, лексика представлена в рамках трьох сфер: 1) Всесвіт; 2) Людина; 3) Всесвіт і Людина. Компоненти-соматизми локалізуються у сфері «Людина» під рубрикою «Людина як жива істота» і входять у 10 тематичних груп (організм, вік, здоров'я, гігієна тощо).

Назви частин тіла є одними з найчастіше використовуваних слів у творенні фразеологізмів. Питома вага соматизмів, очевидно, є загальною рисою багатьох, але не всіх фразеологічних систем [4, с. 75].

Фразеологізми з компонентами-соматизмами виникають спонтанно, незалежно один від одного, у різні періоди і в різних мовах, оскільки мають загальну основу в спостереженні людиною самої себе, частин тіла, в загальних фізичних і психічних ознаках людини, в загальних умовах розвитку, в спостереженні життя й поведінки тварин, у вивченні дій та емоцій.

Соматичні фразеологізми представляють у сучасній англійській мові величезну групу. Найчастіше вживаються такі компоненти-соматизми, як рука (нижня частина), голова, серце, очі, обличчя, вухо, палець, стопа. Решта соматизмів (нога, рука

(верхня частина), спина, шия, зуби, язик, горло) менш вживані, проте їх фразеотворююча активність досить велика.

Таким чином, розглянемо вживання компонентів-соматизмів у фразеологічних одиницях.

Фразеологічні одиниці із компонентом «рука». В англійській мові концепту 'рука' відповідають два слова – *arm* (верхня частина) та *hand* (нижня частина). Згідно з нашим дослідженням, кількість прикладів фразеологічних одиниць із компонентом-соматизмом «arm» складає всього 2% вибірки. Це можна інтерпретувати тим, що компонент «arm» мало задіяний у діяльності людини, водночас компонент-соматизм «hand» повніше відображає її роботу, наприклад: *chance your arm* – ризикувати; *cost somebody an arm and a leg* – коштувати цілий спадок; *hold / keep somebody's at arm length* – тримати когось на відстані протягнутої руки; *put the arm on* – ухопитися, схопитися за когось; *twist somebody's arm* – змушувати когось робити щось всупереч власного бажання; *be armed to teeth* – бути озброєним до зубів; *be up in arms* – бути у повній бойовій готовності [6, с. 10].

Компонент-соматизм «hand», у свою чергу, відіграє практично універсальну роль: це слово вживається з різними значеннями, основне з яких – спілкування, майстерність, діяльність, обмін, тобто практичне застосування думки, наприклад: *the hand that rocks the cradle (rules the world)* – «рука», яка керує світом; *bite the hand that feeds* – рубати гілку, на якій сидиш; *close / near at hand* – близько під рукою; *come / go hat in hand* – жебракувати; *force somebody's hand* – змушувати когось щось робити всупереч його волі; *get your hands dirty* – заплямувати руки; *give somebody a hand* – запропонувати поміч; *go hand in hand* – бути в тісних стосунках; *lay a hand on* – прибрати до рук; *live from hand to mouth* – жити у великих нестатках; *make money hand over fist* – швидко заробляти гроші у великих кількостях; *overplay your hand* – перегравати, надмірно старатись; *put your hand in your pocket* – бити байдики; *raise your*

hand against / to – підняти руку на когось; *sit on your hands* – не робити жодних кроків, зволікати; *wait on somebody hand and foot* – прислужувати комусь; *win something hands down* – легко отримати перемогу; *wring your hands* – ламати руки від відчаю [6, с. 172–176]. Таким чином, компонент-соматизм «hand» є дуже продуктивним в англійській мові, що підтверджується великою кількістю прикладів, які склали 15 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із соматизмом «голова». Прийнято вважати, що *голова / head* управляє мисленням і розумом. У зв'язку з цим виникає основне конотативне значення соматизма, яке позначає розсудливість і розум або їхню відсутність, наприклад: *head and shoulders above the others* – бути на голову вище від інших; *be banging / hitting your head against a brick wall* – битися головою об стіну; *be head over heels in love* – закохатися до нестями; *bury your head in the sand* – зарити голову в пісок; *can't make head or tail of* – не знаходити сенсу; *get your head down* – не піднімаючи голови; *go head to head* – не відставати від моди; *have your head in the clouds* – літати у хмарах; *give somebody a head start* – надати комусь перевагу; *hold your head up high* – літати у хмарах; *lose your head* – втратити голову; *a wise head on young shoulders* – бути мудрим не за роками; *scream / shout your head off* – верещати [6, с. 180–183]. Таким чином, компонент-соматизм «голова» є продуктивним в англійській мові, що підтверджується кількістю прикладів, які склали 11 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із соматизмом «очі». Компонент-соматизм *очі / eyes* та їхня відкритість символізують отримання інформації та її достовірність. Очі є і важливими виразниками емоцій і почуттів. Також існує велика кількість фразеологічних одиниць з таким компонентом, що відображають зміну емоційного стану людини, наприклад: *an eye for an eye and tooth for a tooth* – око за око, зуб за зуб; *cast / run an eye over something* – окинути поглядом; *catch somebody's eye* – спіймати погляд; *have your eye on*

something – мріяти про щось; *keep an eye out for* – слідкувати, бути насторожі; *look somebody in the eyes* – зазирнути в очі; *with an eye to something* – з наміром; *can't take / keep your eyes off* – неможливо відірвати очей; *open your eyes to something* – відкрити на щось очі; *cry your eyes out* – виплакати усі очі; *have eyes like a hawk* – мати гострий зір; *make eyes at somebody* – пускати комусь бісики [6, с. 119–122]. Таким чином, компонент-соматизм «eye» є продуктивним в англійській мові, що підтверджується кількістю прикладів, які склали 10 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із соматизмом «серце». Слово *серце / heart* – орган із символікою почуттів, переживань, настроїв, для опису характеру, наприклад: *be break somebody's heart* – розбити серце; *close / dear to somebody's heart* – близький, милий серцю; *cross my heart and hope to die* – присягатися Богом; *have a heart of gold* – мати золоте серце; *have a heart of stone* – мати кам'яне серце; *know / learn something by heart* – вивчити напам'ять; *let your heart rule your head* – дозволити серцю керувати розумом; *pour your heart out* – відкритися, оголити душу; *to your heart's content* – на втіху серцю; *wear your heart on your sleeve* – не ховати почуттів [6, с. 184–186]. Згідно з нашим дослідженням, компонент-соматизм «серце» є продуктивним в англійській мові, що підтверджується кількістю прикладів, які склали 9 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із компонентом «обличчя». *Обличчя / face* має надзвичайно важливе значення серед усіх елементів мови тіла. Жодна інша частина людського тіла не має такого різноманітного багатства невербальних виразів, наприклад: *bring face to face with* – зводити обличчя до обличчя; *disappear / vanish off the face of the earth* – зникнути з лиця землі; *laugh in somebody's face* – розсміятися комусь в лице; *look somebody in the face* – поглянути комусь в обличчя; *lose face* – осоромитися [6, с. 123–124]. Таким чином, компонент-соматизм «face» є досить

продуктивним в англійській мові, що підтверджується кількістю прикладів, які склали 7 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із компонентом «ніс». Компонент-соматизм *nose* /*nose* найчастіше використовується у фразеологічних одиницях для позначення зацікавлення, вираження почуттів, емоцій та ставлення, наприклад: *nose to tail* – впритул; *by a nose* – ледве-ледве; *cut off one's nose to spite one's face* – чинити собі шкоду через гнів; *follow one's nose* – керуватися інстинктом; *get up somebody's nose* – надокучати комусь; *have one's nose in* – засунути носа куди не слід; *keep one's nose clean* – не встрявати в сумнівні операції; *lead somebody by a nose* – водити когось за ніс; *pay through the nose* – переплачувати; *turn someone's nose up* – задирати носа [6, с. 273–274]. Таким чином, компонент-соматизм «nose» є досить продуктивним в англійській мові, що підтверджується кількістю прикладів, які склали 6 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із компонентом «палець». Компонент *палець* /*finger* використовується в таких значеннях, як фізичний стан людини, положення її тіла, рух, переміщення і характер руху, спосіб дій, а також зі значенням предмета, наприклад: *give somebody the finger* – насваритися; *have your finger on the pulse* – тримати руку на пульсі; *have a finger in every die* – всюди пхати носа; *lay a finger on* – осягнути, зрозуміти; *point the finger at* – показувати пальцем на; *slip through your fingers* – прогавити шанс [6, с. 135–137]. Таким чином, компонент-соматизм «finger» є досить продуктивним в англійській мові, що підтверджується кількістю прикладів, які склали 4 % від усієї вибірки.

Фразеологічні одиниці із компонентом «вухо». В англійській мові лексичній одиниці «вухо» відповідає слово «ear». На основі соматизму «вухо» в англійській мові утворено низку фразеологізмів, які найчастіше стосуються різних аспектів слухового сприйняття людини, її поведінки, емоційного стану, наприклад: *play it by ear* – чинити залежно від обставин; *bend*

somebody's ear – набридати комусь балаканиною; *keep an / your ear to the ground* – уважно слідкувати за всім, що відбувається; *lend an ear* – прислухатися; *ears must be burning* – вуха горять; *about / around somebody's ears* – зазнати краху; *be all ears* – бути дуже уважним; *can't believe your ears* – не вірити власним вухам; *have nothing between the ears* – не мати нічого в голові; *pin back your ears* – нагострити вуха [6, с. 110–111]. Згідно з нашим дослідженням, на компонент-соматизм «вуха» в англійській мові припадає 4 % від усієї вибірки.

Таким чином, нами були досліджені найбільш продуктивні компоненти-соматизми фразеологічних одиниць в англійській мові, таких як *рука (hand)*, *голова (head)*, *очі (eyes)*, *серце (heart)*, *обличчя (face)*, *ніс (nose)*, *палець (finger)*, *вуха (ear)*. Однак існує група менш вживаних компонентів-соматизмів, таких як *back (спина)*, *belly (живіт)*, *elbow (лікоть)*, *foot (стопа)*, *hair (волосся)*, *heel (п'ята)*, *leg (нога)*, *lip (губа)*, *mouth (рот)*, *nail (ніготь)*, *neck (шия)*, *throat (горло)*, *tongue (язик)*, *tooth / teeth (зуби)*, наприклад: *be glad happy pleased to see the back of* – з радістю позбутися когось; *behind somebody's back* – за спиною; *a belly laugh* – гучний сміх; *elbow room* – простора кімната; *not turn a hair* – і оком не моргнути; *come to heel* – покоритися; *curl your lip* – усміхатися; *put your foot in your mouth* – бовкнути зайвого; *shake a leg* – поспішити; *give / play lip service to* – лише на словах; *keep your mouth shut* – тримати рот на замку; *hit the nail on the head* – робити лише те, що «лікар прописав»; *be up to your neck in something* – поринути у щось з головою; *show your teeth* – показати зуби, атакувати; *with your tongue in your cheek* – як жарт, несерйозно [6].

Таким чином, у ході проведеного нами дослідження було виявлено, що найчастіше вживаються фразеологічні одиниці із компонентом-соматизмом *hand* (64 приклади, 15 % всієї вибірки). Далі за частотністю йдуть *eye* (43, 10%), *heart* (37,9%), *face* (30, 7%), *nose* (25,6%), *finger* (19,5%), *ear* (18,4%), *hair* (16,4%).

Решта компонентів-соматизмів є менш вживаною, їхній відсоток від обсягу всієї вибірки не перевищує 3 %.

Отже, соматична лексика є цілісною системою. У багатьох систематизація соматизмів і розподілах їх на групи та розряди важливу роль відіграє типологія органів людського тіла, залежно від якої класифікуються й лексеми що їх позначають. Тому найбільш активними в утворенні фразеологізмів є лексеми-соматизми, що викликають образні асоціації, – з інтелектом, фізичною працею, життям, відчуттями, а також асоціації, пов'язані із сприйняттям світу, його пізнанням і зміною.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є дослідження функціонально-стилістичних особливостей фразеологічних одиниць із компонентами-соматизмами.

Список використаної літератури

1. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка : попытка системного анализа / Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С. 37–67.
2. Жуков В. П. Семантика фразеологических оборотов: учебное пособие / В. П. Жуков. – М., 1990. – 345 с.
3. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика и её соотношение с вербальной : автореф. дис. ... доктор филол. наук : 10.02.20 – сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание // Г. Е. Крейдлин. – М., 2000. – 68 с.
4. Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В. Н. Ярцевой]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 874 с.
5. Мордкович Э. М. К вопросу о семантических полях соматических фразеологизмов / Э. М. Мордкович // Вопросы семантики фразеологических единиц славянских, германских и романских языков. – Новгород, 1972. – Ч. 2. – С. 45–48.
6. Cambridge International Dictionary / E. Walter. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 604 p.

Орловская О. В., Комочкова О. О. Лексико-семантические группы и разряды фразеологических единиц с компонентами-соматизмами в современном английском языке.

Аннотация

В статье исследованы лексико-семантические группы и разряды фразеологических единиц с компонентами-соматизмами в современном английском языке. В результате исследования определены основные лексико-семантические группы с соматизмами, охарактеризованы основные разряды фразеологических единиц с компонентами-соматизмами и проанализирована частота употребления фразеологических единиц с разными компонентами-соматизмами.

Ключевые слова: *фразеологические единицы, разряды фразеологических единиц, компоненты-соматизмы, лексико-семантические группы.*

Orlovska O. V., Komochkova O. O. Lexical and Semantic Groups and Classes of Somatic Phraseological Units in Modern English.

Summary

The article deals with lexical and semantic groups and classes of somatic phraseological units in modern English. The objectives of the study are the following: to determine and characterize the main lexical and semantic groups and classes of somatic phraseological units and to analyze frequency of their using in modern English. It has been found that somatic phraseological units occupy a leading place in the phraseological linguistic fund. In many classifications of somatisms and their distribution into groups, an important role is played by classification of organs of the human body, depending on which lexical units are also classified. Based on semantic features, there are ten lexical and semantic groups of somatisms, namely, character, physical condition, feeling-state, feeling-attitude, qualitative characteristics of an individual, mental activity, portrait, actions and acts of an individual, social status, a degree of remoteness from an object. Thus, in the course of the study, it has been proved that the most common are somatic phraseological units with such components as «hand» (64 examples, 15% of the entire sample), «eye» (43, 10%) and «heart» (37, 9%). Less common are somatic phraseological units with the following components: «face» (30, 7%), «nose» (25,6%), «finger» (19,5%), «ear» (18, 4%), «hair» (16, 4%). The percentage

of remaining somatisms does not exceed 3% of the total sample size. Prospects for further researches are seen in studying functional and stylistic features of somatic phraseological units.

Key words: *phraseological units, classes of phraseological units, somatisms, lexical and semantic groups.*

УДК 372.8:371.2

Подлевська Н. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету
E-mail: podlevska.nelia@gmail.com

ФІЛОЛОГІЧНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ-ПОЛОНІСТІВ В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПРОЕКТІВ

У статті проаналізовано один з елементів діяльності студентів-полоністів під час здобуття філологічної освіти у закладі вищої освіти – участь у реалізації міжнародних українсько-польських проектів; визначено види навчальної, методичної, наукової діяльності у процесі реалізації міжнародних проектів як складників здобуття професійних філологічних знань, умінь та навичок.

Ключові слова: *Болонський процес, європейська освіта, заклад вищої освіти, міжнародні проекти, українсько-польська співпраця, філолог-полоніст, філологічна освіта.*

Освіта є загальнонаціональною, стратегічно важливою засадою розвитку суспільства. Наука і вища освіта є чинниками соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоздатності та національної безпеки. Глобальними тенденціями розвитку світового освітнього простору стали прагнення до демократичної системи освіти для всього населення; збільшення ринку освітніх послуг; розширення мережі вищої освіти та зміна соціального складу студентів; удосконалення